

MATERIÁLY

HISTORIOGRAFIA V HISTORICKOM ÚSTAVE SAV V ROKOCH 2015 – 2016

MÁRIA ĎURKOVÁ

ĎURKOVÁ, Mária. Historiography in the History Institute of the Slovak Academy of Sciences in the period 2015 – 2016. *Historický časopis*, 2017, 65, 4, pp. 709-725, Bratislava.

The publication activity of the researchers of the History Institute of the Slovak Academy of Sciences in the period 2015 – 2016 was successful and rich. A wide range of work appeared from almost all chronological periods of Slovak history and some selected problems from general history. The positive results of Slovak historiography have continued. The most important results came from academic projects supported by the grant agencies: Centre for Excellence of the SAS (CE SAV), Agency for Research and Development (APVV) and the grant agency VEGA. More than 50 books were published, including individual and collective monographs, source editions, volumes of papers from academic conferences and popularizing publications. They were produced by notable domestic and foreign publishers including VEDA publishing house of the SAS, Universum, EU publisher, Lidové noviny publisher and the Society of the Slovaks in Poland.

Key words: Historiography. History Institute of the SAS. Slovakia. Academic research. Scientific grant projects.

V uplynulom období rokov 2015 – 2016 sa pracovníci Historického ústavu SAV zamerali na výskum dejín Slovenska tak ako po iné roky v celej tematickej a chronologickej šírke, od najstarších čias až po súčasnosť, i vybraných problémov všeobecných dejín. Výsledky svojej práce prezentovali vedeckej odbornej i širšej verejnosti okrem bohatej pedagogickej a prednáškovej činnosti najmä rozsiahlou publikačnou činnosťou. V prvom rade zamerali svoju pozornosť na plnenie úloh v rámci domácich a medzinárodných vedeckých projektov základného a aplikačného výskumu. Najvýznamnejšie výsledky vznikli ako výstupy z vedeckých projektov finančne podporovaných grantovými agentúrami, a to Centrom excelentnosti SAV (CE SAV), Agentúrou pre výskum a vývoj (APVV) a grantovou agentúrou Ministerstva školstva SR VEGA. Ako výsledok vedeckého snaženia pracovníkov Historického ústavu SAV v rokoch 2015 – 2016 bolo vydaných vyše päťdesiat vedeckých a odborných knižných monografií (vrátane edícií prameňov a dokumentov), niekoľko zborníkov z vedeckých konferencií a jeden katalóg z medzinárodnej výstavy. Väčšina knižných publikácií bola vydaná v renomovaných domácich i zahraničných vydavateľstvách (VEDA, vydavateľstvo SAV, Prodama, Pro História, Literárne informačné centrum, vydavateľstvo RAK, Universum EU vydavateľstvo, vydavateľstvo univerzity Mateja Bela Belianum, Ottovo nakladateľství Praha,

Nakladatelství Lidové noviny Praha, Towarzystwo Slowakow w Polsce - Spolok Slovákov v Poľsku). Okrem toho napísali množstvo vedeckých štúdií a článkov v domácich i zahraničných periodikách.

Publikácie, ktoré vznikli v rámci Centra excelentnosti SAV

Na prvom mieste uvádzame najvýznamnejšie práce, ktoré vznikli ako výstupy z vedeckých projektov grantovej agentúry Centrum excelentnosti SAV. Ide o knižné publikácie, ktoré vznikli v rámci dvoch projektov CE SAV Hrady na Slovensku. Interdisciplinárny prierezový pohľad na fenomén hradov a druhého vedeckého projektu Slovenské dejiny v dejinách Európy (CE SDDE). Celkove v rámci projektu Hrady na Slovensku vyšlo deväť individuálnych a kolektívnych monografií. Ich obsahová stránka je rôzna. Prinášajú témy najmä z politiky, hospodárstva, z cirkevných dejín, frekventované sú aj dejiny každodennosti, osobností v dejinách a dejiny regiónov z obdobia stredoveku a novoveku.

V európskej historiografii je už dlhší čas atraktívna téma vzťahu človeka a zvierat, na Slovensku však až donedávna bola mimo pozornosti slovenskej medievalistiky. Zaujímavý pohľad na problematiku spolužitia zvierat a ľudí v stredoveku podáva publikácia *Človek a svet zvierat v stredoveku*, ktorú vytvoril kolektív autorov pod vedením Danieľy Dvořákovéj. Na diele z Historického ústavu SAV autorsky spolupracovali Daniela Dvořáková, Eva Frimmová, Angelika Herucová, Peter Bystrický, Pavol Hudáček, Ján Lukačka, Michal Bada, Žofia Lysá, Míriam Hlaváčková a Martin Štefánik.¹ Kniha vyšla v edícii Svet vedy ako jej 35. zväzok.

Problematike vzťahu človeka a zvierat sa venuje aj publikácia Petra Bystrického *Pes v mytológií, náboženstve a folklóre: staroveku a stredoveku*, ktorá prináša pútavé rozprávanie o vzťahu človeka k psom.² Obidve práce zastrešil aj grantový projekt VEGA *Človek a svet zvierat v stredoveku*.

V súčasnom období sa v slovenskej historiografii dostáva do popredia výskum osobností. Na Slovensku osobnosť a pôsobenie Matúša Čáka, jedného z najvýznamnejších stredovekých oligarchov v Uhorsku na prelome 13. a 14. storočia, nebola doteraz uceleným spôsobom spracovaná. Ján Lukačka preto odbornej i laickej verejnosti vo svojej publikácii *Matúš Čák Trenčiansky* prináša zasvätený pohľad nielen o samotnom Matúšovi, ale aj o dobe, v ktorej tento magnát pôsobil.³ Výskum podporila aj grantová agentúra APVV Stredoveké hrady na Slovensku. *Život, kultúra, spoločnosť*.

Životnému príbehu cirkevného hodnostára, vzdelaného právnika a diplomata 15. storočia sa venuje v publikácii *Juraj zo Schönbergu: bratislavský prepoštv v službách cisára a kráľa* Míriam Hlaváčková. Okrem už spomenutého projektu CE SAV Hrady na Slo-

1 DVOŘÁKOVÁ, Daniela et al. *Človek a svet zvierat v stredoveku*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV, 2015. 572 s. ISBN 978-80-224-1423-4.

2 BYSTRICKÝ, Peter. *Pes v mytológií, náboženstve a folklóre: staroveku a stredoveku*. Bratislava: VEDA; Historický ústav SAV, 2015. 416 s. ISBN 978-80-224-1477-7.

3 LUKAČKA, Ján. *Matúš Čák Trenčiansky*. Bratislava: Historický ústav SAV; VEDA, vydavateľstvo SAV, 2016. 144 s. ISBN 978-80-224-1532-3.

vensku je publikácia tiež výstupom grantového projektu VEGA Komunikácia a spôsoby šírenia informácií v stredoveku.⁴

Cenný obraz o výzore hradných kuchýň a kultúre stravovania v ranonovovekom Uhorsku poskytuje kniha autoriek Diany Duchoňovej a Tünde Lengyelovej *Hradné kuchyne a šľachtické stravovanie v ranom novoveku. Radosti, slávnosti, strasti každodennosti*.⁵ Ide v slovenskej historiografii o doposiaľ ojedinelé spracovanie tejto problematiky.

Doplniť poznatky o minulosti našich hradov a hradných panstiev z viacerých hľadísk, a to z oblasti histórie, právnej histórie a geografie si kladie za cieľ priekopnícka práca *Hrady a hradné panstvá na Slovensku: dejiny, majitelia, prostredie*, ktorú vypracoval kolektív autorov pod vedením Diany Duchoňovej a Anny Fundárkovej.⁶ Z Historického ústavu SAV na publikácii okrem nich ešte participovali Viliam Čičaj, Tomáš Janura, Vladimír Vlasko.

Kolektívna monografia Michala Bada a Aleny Bartlovej *Putovanie dejinami: pod múrmi Oravského hradu* približuje čitateľom rôzne fenomény vývoja oravského regiónu a kľúčové dejinné momenty od stredoveku do polovice 20. storočia.⁷ Na knihe sa autor-sky podieľali z Historického ústavu SAV aj Michal Bada, Alena Bartlová, Vlasta Jak-sicsová, Tomáš Janura, Daniela Kodajová, Tünde Lengyelová, Ján Lukačka, Miroslav Sabol, Dušan Segeš.

Historicko-stavebnému vývoju šľachtických kaštieľov a kúrií v Turčianskej stolici je venovaná publikácia *Vidiecke šľachtické sídla v Turčianskej stolici*, ktorej spoluautorom je Tomáš Janura.⁸

Poslednou publikáciou, ktorá vyšla v uplynulých dvoch rokoch v rámci CE SAV Hrady na Slovensku je kniha „*Pre blaho nášho ľudu, všetkých našich kráľovstiev a provincií*“. *Reformná politika Márie Terézie a jej pokus o modernizáciu Uhorska*, ktorú vydal kolektív autorov pod vedením Ingrid Kušnirákovej. Okrem nej sa ešte na knihe autorsky z Historického ústavu SAV podieľali Tomáš Janura, Ivona Kollárová, Eva Kowalská a Elena Mannová. Publikácia podáva obraz reformiem Márie Terézie a dopĺňa existujúce poznanie o doteraz nepoznané aspekty jej reformného diela. Práca vznikla aj v rámci vedeckého projektu VEGA Historická pamäť a dejiny Slovenska – procesy inštrumentalizácie a manipulácie v 19. storočí a 20. storočí.⁹

4 HLAVAČKOVÁ, Miriam. *Juraj zo Schönbergu: bratislavský prepošt v službách cisára a kráľa*. Bratislava: VEDA; Historický ústav SAV, 2015. 294 s. ISBN 978-80-224-1473-9.

5 DUCHOŇOVÁ, Diana – LENGYELOVÁ, Tünde. *Hradné kuchyne a šľachtické stravovanie v ranom novoveku. Radosti, slávnosti, strasti každodennosti*. Bratislava: Historický ústav SAV vo vydavateľstve VEDA, 2016, 319 s. ISBN 978-80-224-1538-5.

6 DUCHOŇOVÁ, Diana – FUNDÁRKOVÁ, Anna (eds.). *Hrady a hradné panstvá na Slovensku: dejiny, majitelia, prostredie*. Bratislava: Historický ústav SAV vo vydavateľstve VEDA, 2016. 239 s. ISBN 978-80-224-1539-2.

7 BADA, Michal – BARTLOVÁ, Alena et al. *Putovanie dejinami: pod múrmi Oravského hradu*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV; Historický ústav SAV, 2015. 23 s. ISBN 978-80-224-145-00.

8 JANURA, Tomáš – ZVEDALOVÁ, Kristína – SOBOLA, Marek. *Vidiecke šľachtické sídla v Turčianskej stolici*. [Bratislava]: Spoločnosť Kolomana Sokola s finančnou podporou MK SR a Historického ústavu SAV, 2014, 198 s. ISBN 978-80-89756-02-5.

9 KUŠNIRÁKOVÁ, Ingrid et al. „*Pre blaho nášho ľudu, všetkých našich kráľovstiev a provincií*“. *Refor-*

Aj v rámci projektu CE SAV Slovenské dejiny v dejinách Európy vzniklo viacero pozoruhodných monografií (individuálnych i kolektívnych), ktoré významným spôsobom obohatili publikačnú činnosť Historického ústavu. Tematicky sú zamerané prevažne na metodologické, politické a hospodárske dejiny v novšom a najnovšom období.

Kolektívna monografia *Slovenské dejiny v dejinách Európy: vybrané kapitoly* predstavuje pokus, ako je možné vnímať a skúmať témy z dejín Slovenska v rôznych historických obdobiach.¹⁰ Na knihe participoval z Historického ústavu SAV široký autorský kolektív pod vedením Dušana Kováča: Juraj Benko, Peter Bystrický, Ľudovít Hallon, Matej Hanula, Roman Holec, Pavol Hudáček, Dušan Kováč, Eva Kowalská, Ingrid Kušnieráková, Jan Pešek, Michal Schvarc, Ján Steinhübel, Peter Šoltés, Martin Štefánik, László Vörös.

Bádateľsky nie príliš frekventovaný historický jav – korupcia v uhorskej a slovenskej štátnej správe, parlamentných a župných voľbách a celkovo vo verejnom priestore je predmetom kolektívnej monografie Petra Šoltésa a Ladislava Vörösa *Korupcia*.¹¹ Autorsky sa na nej ešte z Historického ústavu SAV podieľali aj Ľudovít Hallon, Ján Hlavinka, Tomáš Janura, Ivan Kamenec. Okrem projektu CE SAV práca vznikla v rámci APVV Slovensko v 19. storočí a bola podporovaná grantovou agentúrou Vega Historická pamäť a dejiny Slovenska – procesy inštrumentalizácie a manipulácie v 19. a 20. storočí.

Problematika skúmania hospodárskej stránky holokaustu na Slovensku v rokoch 1939 – 1945 je predmetom záujmu Martiny Fiamovej. Autorka vo svojej publikácii osvetľuje počiatky, priebeh i výsledky tragického úseku slovenských dejín – arizáciu pozemkového vlastníctva židovskej komunity, neoddeliteľne späté s výkonom pozemkovej reformy.¹² Prácu podporila aj grantová agentúra Vega vedeckým projektom Slovensko za medzivojnovnej CSR a za vojnovnej Slovenskej republiky – otázky diskontinuity a kontinuity v politike, hospodárstve, spoločnosti a kultúre.

Autormi populárnovednej publikácie *60 „Zlaté šesťdesiate“ v rozdelenom svete* sú pracovníci z Historického ústavu SAV Miroslav Londák, Elena Londáková, Dušan Segeš, Stanislav Sikora, Michal Štefánský, pod vedením Slavomíra Michálka.¹³ Čitateľom predkladajú v zhutnenej a skrátenej podobe výsledky svojho dlhoročného výskumu obdobia studenej vojny atraktívnou a pútavou formou, čím knihu sprístupňujú aj bežnému záujemcovi o nedávnu históriu. Výskum zastrešil aj grantový projekt VEGA Studená vojna a stredovýchodná Európa: niektoré aspekty jej vývoja v čase a priestore.

Politickým dejinám je venovaná aj ďalšia publikácia Slavomíra Michálka *San Francisco 1945. Vznik organizácie Spojených národov*¹⁴. Autor si všíma širšie politické súvis-

mná politika Márie Terézie a jej pokus o modernizáciu Uhorska. Bratislava: Historický ústav SAV v vydavateľstve VEDA, 2016, 272 s. ISBN 978-80-1534-7.

10 KOVÁČ, Dušan et al. *Slovenské dejiny v dejinách Európy: vybrané kapitoly*. Bratislava: Historický ústav SAV; VEDA, 2015. 455 s. ISBN 978-80-224-147-87.

11 ŠOLTÉS, Peter – VÖRÖS, László et al. *Korupcia*. Bratislava: Historický ústav SAV; VEDA, 2015. 563 s.

12 FIAMOVI, Martina. „Slovenská zem patri do slovenských rúk“: arizácie pozemkového vlastníctva židovského obyvateľstva na Slovensku v rokoch 1939 – 1945. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV; Historický ústav SAV, 2015. 175 s. ISBN 978-80-224-1446-3.

13 MICHÁLEK, Slavomír et al. *60 „Zlaté šesťdesiate“ v rozdelenom svete*. Praha: Ottovo Nakladatelství, 2015. 255 s. ISBN 978-80-7451-513-2.

14 MICHÁLEK, Slavomír. *San Francisco 1945. Vznik organizácie Spojených národov*. Bratislava: VEDA,

losti doby, resp. pozadie vzniku bipolárnej veľmocenskej hry známej ako studená vojna. Okrem CE SAV knihu podporila aj agentúra APVV Štátne hranice a identity v moderných slovenských dejinách v stredoeurópskom kontexte a grantová agentúra VEGA Studená vojna a stredovýchodná Európa, niektoré aspekty jej vývoja v čase a priestore.

Publikačná činnosť, ktorá vznikla s podporou grantovej agentúry pre výskum a vývoj (APVV)

V rokoch 2015 – 2016 sa pracovníci Historického ústavu SAV podieľali na viacerých grantových projektoch APVV: Slovensko v 19. storočí, Slovensko v 20. storočí, ďalej Štátne hranice a identity v moderných slovenských dejinách v stredoeurópskom kontexte, Individuum a spoločnosť – ich vzájomná reflexia v historickom procese a Kontinuity a diskontinuity politických a spoločenských elít na Slovensku v 19. a 20. storočí. S ich podporou vzniklo v Historickom ústave SAV vyše desať vedeckých monografií (individuálnych i kolektívnych) vrátane edícií prameňov a dokumentov. Autori v nich siahli po rôznych témach. Zväčša prevládajú politické a hospodárske dejiny, ďalej dejiny osobnosti a každodennosti predovšetkým v novšom a najnovšom chronologickom období.

V publikácii *Spoločnosť na Slovensku v dlhom 19. storočí*, ktorá je výstupom grantového projektu APVV Slovensko v 19. storočí, čitateľ nájde veľa nových informácií o človeku a spoločnosti na Slovensku v 19. storočí, o jeho sociálnom postavení, myšlienkovom svete, o zložitých premenách v kultúrnom a politickom svete elít i obyčajného človeka.¹⁵ Knihu napísal kolektív autorov pod vedením Dušana Kováča, Evy Kowalskej a Petra Šoltésa. Z Historického ústavu SAV na nej participovali i Vojtech Dangl, Gabriela Dudeková, Roman Holec, Tomáš Janura, Daniela Kodajová, Ivona Kollárová, Ingrid Kušniráková, Peter Macho, Elena Mannová a Miloslav Szabó.

Aj ďalšia publikácia *Andrej Kmeť a slovenské národné hnutie: sondy do života a kreovanie historickej pamäti do roku 1914* je výstupom grantového projektu APVV Slovensko v 19. storočí. Autor Karol Hollý v nej prináša nové interpretácie a nové možnosti výskumu významnej osobnosti slovenského národného hnutia Andreja Kmeťa¹⁶.

Okrúhle výročia obvykle bývajú príležitosťou na oslavu významných historických udalostí či osobností. Pri príležitosti 200. výročia úmrtia významnej osobnosti slovenských dejín Ľudovíta Štúra vydali pracovníci Historického ústavu SAV publikáciu *Ľudovít Štúr na hranici dvoch vekov: život, dielo, doba verus historická pamäť*, venovanú jeho dielu, mysleniu, osobným vzťahom a dobe, v ktorej pôsobil.¹⁷ Monografiu napísal kolektív autorov pod vedením Petra Macha a Daniely Kodajovej. Z Historického ústavu SAV sa nej ešte autorsky podieľali Marcela Bednárová a Eva Kowalská. Kniha je vý-

vydavateľstvo SAV; Historický ústav SAV, 2015. 287 s. ISBN 978-80224-1437-1.

15 KOVÁČ, Dušan – KOWALSKÁ, Eva – ŠOLTÉS, Peter et al. *Spoločnosť na Slovensku v dlhom 19. storočí*. Bratislava: Historický ústav SAV; VEDA, 2015. 511 s. ISBN 978-80-224-1478-4.

16 HOLLÝ, Karol. *Andrej Kmeť a slovenské národné hnutie: sondy do života a kreovanie historickej pamäti do roku 1914*. Bratislava: VEDA; Historický ústav SAV 2015. 279 s. ISBN 978-80-224-1480-7.

17 MACHO, Peter – KODAJOVÁ, Daniela et al. *Ľudovít Štúr na hranici dvoch vekov: život, dielo, doba versus historická pamäť*. Bratislava: Historický ústav SAV; VEDA, 2015. 398 s. ISBN 978-80-224-1454-8.

stupom dvoch grantových vedeckých projektov APVV: Slovensko v 19. storočí a Štátne hranice a identity v moderných slovenských dejinách v stredoeurópskom kontexte.

K obdobiu Slovenskej republiky 1939 – 1945 vzniklo na pôde Historického ústavu SAV viacero podnetných prác. V prvom rade treba spomenúť štvrtý zväzok syntézy *Slovensko v 20. storočí*, ktorý vyšiel pod názvom *Slovenská republika 1939 – 1945*.¹⁸ Pripravil ho kolektív autorov pod vedením Kataríny Hradskej a Ivana Kamenca. Okrem nich sú ďalšími spoluautormi Róbert Arpáš, Valerián Bystrický, Ľudovít Hallon, Miroslav Michela a Pavol Petruf. Publikácia prináša mnohé nové otázky a ponúka odpovede na celú škálu problémov dotýkajúcich sa fungovania Slovenskej republiky 1939 – 1945 z hľadiska vnútropolitického a zahraničnopolitického diania a postavenia krajiny. Vznikla v rámci vedeckého projektu APVV Slovensko v 20. storočí a zároveň bola čiastkovým výstupom projektu Vega Problematika výskumu holokaustu na Slovensku: genéza metodologických a terminologických problémov.

Z problematiky dejín holokaustu vznikli dve pozoruhodné práce. Cieľom publikácie Jána Hlavinku „*Dôjst' silou-mocou na Slovensko a informovať' ...*“ *Dionýz Lénard a jeho útek z koncentračného tábora Majdanek* je sprostredkovanie slovenským čitateľom svedectiev o pobyte Dyonýza Lénarda v koncentračnom tábore Majdanek.¹⁹ Kniha je výstupom vedeckého projektu APVV Štátne hranice a identity v moderných slovenských dejinách v stredoeurópskom kontexte.

Okrem toho Ján Hlavinka v spolupráci s Martinou Fiamovou pripravili rozsahom síce útlu, ale o to zaujímavejšiu publikáciu *Kapitoly z dejín holokaustu na Slovensku*, v ktorej okrem základných informácií o holokauste prinášajú aj stručný prehľad o dejinách Židov na Slovensku pred a po tragickom období rokov 1938 – 1945.²⁰ Práca je výstupom vedeckých projektov APVV Štátne hranice a identity v moderných slovenských dejinách v stredoeurópskom kontexte a projektu VEGA Problematika výskumu holokaustu na Slovensku: genéza metodologických a terminologických problémov.

Z hospodárskych dejín 20. storočia si zaslúžia osobitnú pozornosť dve publikácie, ktoré vznikli v rámci grantového projektu APVV Štátne hranice a identity v moderných slovenských dejinách v stredoeurópskom kontexte. Hospodárskym aspektom vzájomných vzťahov Slovenskej republiky a nacistického Nemecka v rokoch 1939 – 1945 je venovaná monografia Ľudovíta Hallona *Slovensko v hospodárskom priestore Nemecka 1939 – 1945 (rokovania, prehľady, sondy, prípadové štúdie)*.²¹ Vznikla zároveň aj v rámci projektu VEGA Lesk a tiene hospodárskeho rozvoja Slovenska.

18 HRADSKÁ, Katarína – KAMENEC, Ivan et al. *Slovensko v 20. storočí. 4. zväzok. Slovenská republika 1939 – 1945*. Bratislava: VEDA, 2015. 480 s. ISBN 978-80-224-1351-0.

19 HLAVINKA, Ján. „*Dôjst' silou-mocou na Slovensko a informovať' ...*“: *Dionýz Lénard a jeho útek z koncentračného tábora Majdanek*. Bratislava: VEDA; Historický ústav SAV, 2015. 150 s. ISBN 978-80-224-1481-4.

20 FIAMOVÁ, Martina – HLAVINKA, Ján. *Kapitoly z dejín holokaustu na Slovensku*. Bratislava: Historický ústav SAV v Prodamu, 2015. 67 s. ISBN 978-80-224-1466-1.

21 HALLON, Ľudovít. *Slovensko v hospodárskom priestore Nemecka 1939 – 1945 (rokovania, prehľady, sondy, prípadové štúdie)*. Bratislava: VEDA; Historický ústav SAV, 2015. 323 s. ISBN 978-80-224-1465-4.

Miroslav Sabol je autorom monografie z hospodárskych dejín Slovenska *Dejiny dopravy na Slovensku 1938 – 1948 (1950): (jej hranice a limity)*.²² Kniha zobrazuje vývoj dopravy na Slovensku v zornom uhle hospodárskych a čiastočne aj sociálnych dejín. Podľa autora je publikácia pilotným projektom a odrazovým mostíkom k väčšej práci, ktorá by mala mapovať vývoj dopravy na Slovensku v prvej polovici 20. storočia.

Konečný výstup projektu APVV *Štátne hranice a identity v moderných slovenských dejinách v stredoeurópskom kontexte* predstavuje aj pramenná edícia *Pracovali v tretej ríši: štúdie a dokumenty k náboru a nasadeniu pracovných síl zo Slovenska v nacistickom Nemecku v rokoch 1939 – 1945*, ktorej spolueditormi z Historického ústavu SAV boli Michal Schvarc a Ľudovít Hallon.²³ Kniha prináša nové poznatky a pramene o donucovacích formách a metódach náboru vrátane fenoménu ekonomickej migrácie. Vznikla zároveň v rámci projektu Vega Lesk a tiene hospodárskeho rozvoja Slovenska 1939 – 1941.

Poslednou publikáciou, ktorá je čiastkovým výstupom grantového projektu APVV *Štátne hranice a identity v moderných slovenských dejinách v stredoeurópskom kontexte* je monografia *Ideológia naprieč hranicami: myšlienkové transfery v Európe a na Slovensku v 1. polovici 20. storočia*. Napísal ju kolektív autorov pod vedením Lindy Osykovej a Mateja Hanulu.²⁴ Na publikácii sa z Historického ústavu SAV autorsky podieľali ešte Juraj Benko, Bohumila Ferencuhová, Ľudovít Hallon, Matej Hanula, Ľubica Kázmerová, Linda Osyková, Jaroslava Rogul'ová a Miroslav Sabol. Autori zamerali svoju pozornosť na ideologické koncepcie použité pri vytyčovaní hraníc československého štátu a ideologickým transferom medzi európskymi krajinami v medzivojnovom období a ich dosahom na vnútropolitický vývoj v Československu a na Slovensku. Kniha vznikla zároveň v rámci dvoch grantových projektov VEGA *Formovanie zahraničnopolitického myslenia slovenských politických elít a spoločnosti v rokoch 1918 – 1938* a *Stratégia a priority československého štátu v oblasti vzdelávania národnej osvetly na Slovensku v rokoch 1918 – 1939*.

V rámci APVV *Individuum a spoločnosť – ich vzájomná reflexia v historickom procese* vznikli v Historickom ústave SAV v uplynulom období dve publikácie. Zaujímavú tému z dejín každodennosti v mestách v období novoveku prináša monografia *Kvalita života v minulosti našich miest*, ktorú napísal kolektív autorov pod vedením Viliama Čičaja a Michala Badu.²⁵ Okrem nich sa na knihe autorsky podieľali aj Eva Frimmová, Miroslav Nemeč a Mária Kohútová. Autori sa v nej venujú širokej palete sociálnych a priestorových komponentov, ktoré ovplyvňujú život obyvateľov mesta, ako sú naprí-

22 SABOL, Miroslav. *Dejiny dopravy na Slovensku 1938 – 1948 (1950): (jej hranice a limity)*. Bratislava: VEDA; HÚ SAV, 2015. 299 s. ISBN 978-80224-1459-3.

23 SCHVARC, Michal – HALLON, Ľudovít – MIČKO, Peter. *Pracovali v tretej ríši: štúdie a dokumenty k náboru a nasadeniu pracovných síl zo Slovenska v nacistickom Nemecku v rokoch 1938 – 1945*. Bratislava: Historický ústav SAV; VEDA, 2015. 463. s. ISBN 978-80224-145-17.

24 OSYKOVÁ, Linda – HANULA, Matej et al. *Ideológia naprieč hranicami: myšlienkové transfery v Európe a na Slovensku v 1. polovici 20. storočia*. Bratislava: Historický ústav SAV; VEDA, 2015, 195 s. ISBN 978-80-224-1461-6.

25 ČIČAJ, Viliam – BADA, Michal et al. *Kvalita života v minulosti našich miest*. Bratislava: Igor Ilit' – Rádio Print, 2016, 255 s. ISBN 978-80-89867-01-1.

klad otázky väzby obyvateľov na mesto ako celok, radosť z bývania, ďalej formy spojené s vybavením domácnosti, otázky životného prostredia a mnohé ďalšie. Kniha je zároveň čiastkovým výstupom grantového projektu VEGA Ars apodemica alebo umenie cestovať.

Nový pohľad na medzivojnové obdobie Slovenska, keď došlo k nebývalému rozvoju osvety a vzdelávania a rozširovaniu siete škôl, prináša publikácia *Premeny osvety a vybraných školských výchovno-vzdelávacích prostriedkov na Slovensku (1918 – 1939)*, ktorú napísal kolektív autorov pod vedením Ľubice Kázmerovej.²⁶ Z Historického ústavu SAV na knihe autorsky participovali Anna Falisová, Matej Hanula a Linda Osyková. Kniha vznikla popri grantovom projekte APVV aj ako čiastkový výstup grantového projektu VEGA Stratégie a priority československého štátu v oblasti vzdelávania národnej osvety na Slovensku v rokoch 1918 – 1939.

Osobitná pozornosť je v Historickom ústave SAV venovaná prípravám a vydávaniu tzv. jubilejných monografií, ktoré vznikajú pri príležitosti významných životných jubileí pracovníkov Historického ústavu SAV. Ako výstup grantového projektu APVV Kontinuity a diskontinuity politických a spoločenských elít na Slovensku v 19. a 20. storočí vznikla v Historickom ústave SAV monografia *Adepti moci a úspechu. Etablovanie elít v moderných dejinách: jubileum Valeriána Bystrického*, ktorú pripravil široký autorský kolektív pod vedením Jaroslavy Roguľovej a Maroša Hertela k významnému životnému jubileu svojho kolegu, spolupracovníka a priateľa Valeriána Bystrického.²⁷ Autormi z Historického ústavu SAV sú: Juraj Benko, Vojtech Dangl, Bohumila Ferenčuhová, Ľudovít Hallon, Matej Hanula, Maroš Hertel, Roman Holec, Katarína Mešková Hradská, Adam Hudek, Vlasta Jaksicsová, Ivan Kamenec, Ľubica Kázmerová, Dušan Kováč, Miroslav Londák, Elena Londáková, Slavomír Michálek, Miroslav Michela, Linda Osyková, Jan Pešek, Pavol Petruf, Jaroslava Roguľová, Miroslav Sabol, Alžbeta Sedliaková, Dušan Segeš, Michal Schvarc, Stanislav Sikora, Michal Štefanský a Jozef Žatkuliak. Rovnako ako bol široký obzor a odborná erudícia jubilanta, aj témy obsiahnuté v tejto publikácii sú veľmi široké a pestré (všeobecné i slovenské dejiny).

Publikačná činnosť v rámci grantových projektov VEGA

S podporou grantovej agentúry VEGA vznikol v Historickom ústave SAV v uplynulom období celý rad zaujímavých publikácií. Z formálnej stránky ide o vedecké, odborné i populárnovedné monografie (individuálne aj kolektívne), ďalej edície prameňov a dokumentov a publikované rozhovory. Z obsahovej stránky sú zastúpené rozmanité témy (preferujú sa najmä politické, hospodárske, kultúrne, sociálne a demografické dejiny, ďalej dejiny každodennosti, vojenské, cirkevné dejiny, dejiny zdravotníctva a súdnicstva) zo starších i z novších a najnovších dejín.

26 KÁZMEROVÁ, Ľubica et al. *Premeny osvety a vybraných školských výchovno-vzdelávacích prostriedkov na Slovensku (1918 – 1939)*. Bratislava: Historický ústav SAV vo vydavateľstve SAV VEDA, 2016. 135 s. ISBN 978-80224-1536-1.

27 ROGUĽOVÁ, Jaroslava – HERTEL, Maroš et al. *Adepti moci a úspechu. Etablovanie elít v moderných dejinách: jubileum Valeriána Bystrického*. Bratislava: VEDA; Historický ústav SAV, 2016, 599 s. ISBN 978-80-224-1503-3.

Kolektív autorov pod vedením Miriam Hlavačkovej približuje čitateľom vo svojej publikácii *Od symbolu k slovu. Podoby stredovekej komunikácie* rozmanité formy do-
rozumievania medzi rôznymi sociálnymi prostrediami a vrstvami stredovekého sveta.²⁸ Autorsky sa na knihe podieľali pracovníci ústavu Peter Bystrický, Daniela Dvořáková, Eva Frimmová, Tomáš Homola, Pavol Hudáček, Žofia Lysá, Marek Oravec a Juraj Hrica. Publikáciu zastrešili dva grantové projekty VEGA Komunikácia a spôsoby šírenia informácií v stredoveku a Sociálny a demografický vývoj miest na Slovensku v stredoveku.

Politickým a kultúrnym dejinám strednej Európy začiatkom 16. storočia, ktoré sa v značnej miere dotýkajú aj slovenských dejín (Bratislavy), sa vo svojej monografii *Rok 1515 v premenách času (na pozadí Bartoliniho diela Odeporicon)* venuje Eva Frimmová.²⁹ Kniha vznikla v rámci grantového projektu VEGA Ponímanie a koncepcie novovekej historiografie.

V súlade so súčasným trendom v európskej historiografii začal v posledných rokoch aj na Slovensku stúpať záujem o dejiny každodennosti a doposiaľ zaznávaný výskum života šľachty. Nový pohľad na život na šľachtickom dvore v období raného novoveku prináša monografia Tünde Lengyelovej *Život na šľachtickom dvore: odev, strava, domácnosť, hygiena, voľný čas*.³⁰ Snahou autorky bolo podať syntetizujúci pohľad na všetky oblasti života šľachty (režim dňa, rôzne rituály, odievanie, rezidencie či trávenie voľného času). Okrem odborných kvalít ide o čitateľsky veľmi atraktívnu publikáciu, ktorá vznikla v rámci dvoch grantových projektov VEGA Miesto a úloha palatínskeho úradu v politickom systéme Uhorska v období raného novoveku a Ars apodemica alebo umenie cestovať.

Dejinám súdництва sa donedávna nepripisovala veľká dôležitosť. Autorka publikácie *Súdnictvo a súdna prax v mestách Pentapolitany v 16. storočí* Blanka Szeghyová si kladie za cieľ preskúmať charakter mestského súdництва združeného do regionálneho spoločenstva známeho ako Pentapolitana (Košice, Levoča, Bardejov, Prešov a Sabinov), jeho fungovanie v praxi a na konkrétnych prípadoch rozoberá typické delikty a tresty.³¹ Prácu zastrešili dva grantové projekty VEGA: Miesto a úloha palatínskeho úradu v politickom systéme Uhorska v období raného novoveku a Politické skupiny ako determinanty stavovskej politiky v Uhorskom kráľovstve v období raného novoveku.

Aj v rámci grantových projektov VEGA vznikli viaceré tzv. príležitostné monografie, najčastejšie k významným životným jubileám alebo k historickým výročiam. Diana Duchoňová je spolueditorkou kolektívnej monografie *Prudentissimae dominae nobis honorandae: k životnému jubileu profesorky Márie Kohútovej*.³² Publikácia bola ve-

28 HLAVAČKOVÁ, Miriam et al. *Od symbolu k slovu. Podoby stredovekej komunikácie*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV; Historický ústav SAV, 2016. 456 s. ISBN 978-80-224-1537-8.

29 FRIMMOVÁ, Eva. *Rok 1515 v premenách času (na pozadí Bartoliniho diela Odeporicon)*. Bratislava: Vydavateľstvo Post Scriptum; Historický ústav SAV, 2015. 285 s. ISBN 978-802-89567-54-6.

30 LENGYELOVÁ, Tünde. *Život na šľachtickom dvore: odev, strava, domácnosť, hygiena, voľný čas*. Bratislava: Slovart, 2016. 247 s. ISBN 978-80-556-1287-4.

31 SZEGHYOVÁ, Blanka. *Súdnictvo a súdna prax v mestách Pentapolitany v 16. storočí*. Bratislava: VEDA, 2016. 185 s. ISBN 978-80-224-1499-9.

32 DUCHOŇOVÁ, Diana – RÁBIK, Vladimír et al. *Prudentissimae dominae nobis honorandae: k život-*

novaná významnému jubileu historičky Márie Kohútovej a prináša široký výber tém (najmä z cirkevných, hospodárskych a sociálnych dejín), väčšina z nich sa týka výskumného obdobia, ktoré je jubilantke blízke. Na publikácii sa z Historického ústavu SAV autorsky podieľali: Michal Bada, Viliam Čičaj, Diana Duchoňová, Eva Frimmová, Anna Fundárková, Tomáš Janura, Tünde Lengyelová, Pavol Petruf a Blanka Szeghyová. Kniha je výstupom dvoch grantových projektov: *Ars apodemica* alebo umenie cestovať a Miesto a úloha palatínskeho úradu v politickom systéme Uhorska v období raného novoveku.

Jubileum profesora Pavla Petrufa dalo príležitosť vzdať poctu profesorovi – historikovi, ktorý sa dejinami 20. storočia zaoberá celý svoj profesionálny život. Na kolektívnej monografii *Dejinné premeny 20. storočia: historik Pavol Petruf 70-ročný* participoval z Historického ústavu SAV široký autorský kolektív kolegov, priateľov a žiakov: Bohumila Ferenčuhová, Ludovít Hallon, Vlasta Jaksicsová, Juraj Kalina, Ivan Kamenec, Michal Kšiňan, Miroslav Londák, Slavomír Michálek, Jan Pešek, Miroslav Sabol, Alžbeta Sedliaková, Stanislav Sikora, Michal Štefánský a Jozef Žatkuliak.³³ Kniha, ktorej spozustavovateľom je Slavomír Michálek, vznikla v rámci dvoch grantových projektov VEGA Studená vojna a stredovýchodná Európa: niektoré aspekty jej vývoja v čase a priestore a Zmeny, premeny a výmeny slovenských politických, kultúrnych a intelektuálnych elit v rokoch 1938 – 1958.

Poslednou tzv. príležitostnou monografiou je publikácia *Básnik a mesto. Viedenské roky Jána Kollára: vydané pri príležitosti 220. výročia narodenia Jána Kollára*, ktorej spoluautorkou je Tatiana Ivantýšynová. Vyšla pri príležitosti 220. výročiu narodenia významného slovenského spisovateľa Jána Kollára.³⁴ Kniha vznikla v rámci projektu VEGA Slováci a vzťahy medzi národmi v strednej a východnej Európe.

Výstupom projektu VEGA Historická pamäť a dejiny Slovenska – procesy inštrumentalizácie a manipulácie v 19. a 20. storočí je kolektívna monografia z vojenských a cirkevných dejín o slovenských dobrovoľníkoch *Sláva šľachetným IV. Osudy kapitánov slovenských dobrovoľníkov 1848/49 a vojenských duchovných*.³⁵ Kniha, ktorej spolueditorkou je Daniela Kodajová, vyšla pod odbornou garanciou Historického ústavu SAV ako štvrté pokračovanie cyklu *Sláva šľachetným*. Autormi z Historického ústavu SAV sú Vojtech Dangl, Daniela Kodajová a Peter Macho.

V uplynulých dvoch rokoch sa naďalej pokračovalo v úspešnom vydávaní prameňov a dokumentov. Pracovníci HÚ SAV Jaroslava Roguľová, Martina Fiamová, Ludo-

nému jubileu profesorky Márie Kohútovej. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity; Bratislava: Historický ústav SAV; Krakow: Spolok Slovákov v Poľsku, 2015. 569 s. ISBN 978-80-8082-850-9.

- 33 MICHÁLEK, Slavomír – MANÁK, Marián et al. *Dejinné premeny 20. storočia: historik Pavol Petruf 70-ročný*. Bratislava: Historický ústav SAV; Ústav dejín Trnavskej univerzity v Trnave; VEDA, 2016. 390 s. ISBN 978-80-224-150-40.
- 34 IVANTÝŠYNOVÁ, Tatiana – PODOLAN, Peter – VIRŠINSKÁ, Miriam. *Básnik a mesto. Viedenské roky Jána Kollára. Vydané pri príležitosti 220. výročia narodenia Jána Kollára*. Bratislava: Pro História v spolupráci s Historickým ústavom SAV, 2013. 125 s. ISBN 978-80-97-124-7-4-8.
- 35 JURÁŠ, Ján – KODAJOVÁ, Daniela et al. *Sláva šľachetným IV. Osudy kapitánov slovenských dobrovoľníkov 1848/49 a vojenských duchovných*. Liptovský Mikuláš: Spolok Martina Rázusa v spolupráci s Transcius, 2016. 286 s. ISBN 978-80-972016-2-3.

vít Hallon, Michal Schvarc, Vlasta Jaksicsová a Miroslav Sabol v spolupráci s ďalšími editormi pripravili k vydaniu ďalšie dva zväzky pramennej edície Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov *Slováci a druhá svetová vojna*³⁶ a *Slováci a ľudovodemokratický režim: zápas o Slovensko*.³⁷ Obidva zväzky prinášajú výber z originálnych historických prameňov v slovenskom preklade z obdobia rokov 1939 – 1945 a 1945 – 1948, ktoré predstavujú v slovenských dejinách síce krátke, ale dôležité a udalosťami mimoriadne nabitú obdobia. Sú výstupom grantového projektu VEGA Slovensko za medzivojnovej ČSR a za vojnovej Slovenskej republiky – otázky diskontinuity a kontinuity v politike, hospodárstve, spoločnosti a kultúre.

Ivan Guba edične spolupracoval na príprave a vydaní publicistiky významnej slovenskej osobnosti, politika *Jozefa Lettricha Jozef Lettrich. Publicistika (1945 – 1948): články, prejavy, rozhovory*.³⁸ Knihu zastrešil grantový projekt VEGA Politické zmeny v rokoch 1945 – 1948 a ich dopad na povojnovú spoločnosť na Slovensku.

Problematike za dejín zdravotníctva je venovaná monografia *Pôrodné asistentky a ošetrovatelky na Slovensku v rokoch 1918 – 1938 (Sondy do problematiky)*, na ktorej autorsky spolupracovala Anna Falisová.³⁹ Publikácia je výstupom troch grantových projektov VEGA Úloha zdravotného personálu vo vývoji starostlivosti o zdravie na Slovensku od vzniku ČSR do začiatku 50. rokov 20. storočia, Slovensko za medzivojnovej ČSR a za vojnovej Slovenskej republiky – otázky diskontinuity a kontinuity v politike, hospodárstve, spoločnosti a kultúre a Spoločenské súvislosti ochrany životného prostredia na Slovensku od priemyselnej revolúcie do druhej svetovej vojny.

Hospodársku situáciu na Slovensku od vyhlásenia autonómie až po vojnu so ZSSR na základe najnovšieho historického výskumu približuje čitateľom kolektívna monografia *Lesk a tiene hospodárskeho rozvoja Slovenska v rokoch 1939 – 1941*, na ktorej sa autorsky a zostavovateľsky z Historického ústavu SAV podieľali Ľudovít Hallon, Miroslav Sabol, Michal Schvarc a Martina Fiamová.⁴⁰ Publikácia vznikla ako konečný výstup rovnomenného projektu VEGA.

36 ROGUEOVÁ, Jaroslava – FIAMOVÁ, Martina – HALLON, Ľudovít – LETZ, Róbert – SCHVARC, Michal – SYRNÝ, Marek. *Slováci a druhá svetová vojna*. XIII.a. Edícia Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2015. 399 s. ISBN 978-808-1190-933.

37 ROGUEOVÁ, Jaroslava – HALLON, Ľudovít – JAKSICSOVÁ, Vlasta – LETZ, Róbert – SABOL, Miroslav – SYRNÝ, Marek. *Slováci a ľudovodemokratický režim: zápas o Slovensko*. XIII.b. Edícia Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2016. 231 s. ISBN 978-80-8119-101-5.

38 GUBA, Ivan – SYRNÝ, Marek (eds.). *Jozef Lettrich. Publicistika (1945 – 1948): články, prejavy, rozhovory*. Banská Bystrica: Belianum, vyd. Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici; Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Múzeum Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici; Bratislava: Historický ústav SAV; Nadácia Dr. Jozefa Lettricha v Martine, 2014. 351 s. ISBN 978-80-557-0835-5.

39 FALISOVÁ, Anna – MOROVICSOVÁ, Eva. *Pôrodné asistentky a ošetrovatelky na Slovensku v rokoch 1918 – 1938 (Sondy do problematiky)*. Bratislava: VEDA; Historický ústav SAV, 2015. 249 s.+ 22 obr. príloha. ISBN 978-80-224-1468-5.

40 MIČKO, Peter – HALLON, Ľudovít et al. *Lesk a tiene hospodárskeho rozvoja Slovenska v rokoch 1939 – 1941*. Krakow: Spolok Slovákov v Poľsku; Filozofická fakulta Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2015. 418 s. ISBN 978-83-7490-865-8.

Miroslav Londák, Stanislav Sikora a Elena Londáková sú autormi publikácie *Od predjaria k normalizácii: Slovensko v Československu na rozhraní 60. a 70. rokov 20. storočia*.⁴¹ Kniha je voľným pokračovaním publikácie *Predjarie. Politický, ekonomický a kultúrny vývoj na Slovensku v rokoch 1960 – 1967* od tých istých autorov.⁴² Podáva syntetizujúci pohľad na diskontinuálne obdobie rokov 1968 – 1971 na Slovensku v československých súvislostiach. Monografiu finančne podporili dva grantové projekty VEGA Slovensko po roku 1968. Cez mráz normalizácie k samostatnej Slovenskej republike a demokracii a Mechanizmus fungovania komunistického režimu na Slovensku v rokoch 1948 – 1989.

Obidva vyššie menované projekty VEGA podporili aj publikáciu Eleny Londákovovej z dejín kultúry *Slovenská kultúra v rokoch 1968 – 1970*.⁴³ Autorka venuje pozornosť zaujímavému a dramatickému vývoju v oblasti kultúry na Slovensku v rokoch 1968 – 1970, počnúc reformným demokratizačným vzopätím tzv. pražskej jari – cez zlom okupácie až po začiatky „normalizácie“ československej spoločnosti.

Obdobie studenej vojny približuje čitateľom publikácia historikov Michala Štefanského a Slavomíra Michálka *Milníky studenej vojny a ich vplyv na Československo (od Trumanovej doktríny po Vietnam)*.⁴⁴ Monografia je koncipovaná ako spojenie historickej analýzy politiky veľmocí s dopadom na Československo a jeho miesto v rámci sovietskeho bloku. Vznikla v rámci grantového projektu VEGA Studená vojna a stredovýchodná Európa; niektoré aspekty jej vývoja v čase a priestore.

Posledným knižným titulom, ktorý vznikol v uplynulých dvoch rokoch v rámci grantového projektu VEGA Politické, ekonomické a kultúrne elity židovskej komunity na Slovensku v rokoch 1918 – 1945 je populárnovedná publikácia Kataríny Meškovej Hradskej *Tak čo Vás trápi? Rozhovory*, prinášajúca rozhovory so známym slovenským neurológom Pavlom Traubnerom.⁴⁵

Aj v uplynulom období bol u odbornej i laickej čitateľskej verejnosti pomerne veľký dopyt po viacerých zaujímavých knižných tituloch, ktoré už boli pre čitateľov menej dostupné alebo nedostupné vôbec, preto ich autori a zostavovatelia prepracovali a vydali ako druhé doplnené vydania. V rámci projektu APVV Stredoveké hrady na Slovensku. Život, kultúra, spoločnosť vyšlo druhé prepracované a doplnené vydanie knihy Jána Steinhübela *Nitrianske kniežactvo. Počiatky stredovekého Slovenska*.⁴⁶ Tatiana Ivan-

41 LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav – LONDÁKOVÁ, Elena. *Od predjaria k normalizácii: Slovensko v Československu na rozhraní 60. a 70. rokov 20. storočia*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV, 2016. 388 s. ISBN 978-80-224-1531-6.

42 LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav – LONDÁKOVÁ, Elena. *Predjarie. Politický, ekonomický a kultúrny vývoj na Slovensku v rokoch 1960 – 1967*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV, 2002.

43 LONDÁKOVÁ, Elena. *Slovenská kultúra v rokoch 1968 – 1970*. Bratislava: VEDA; Historický ústav SAV, 2015. ISBN 978-80-224-1460-9.

44 ŠTEFANSKÝ, Michal – MICHÁLEK, Slavomír. *Milníky studenej vojny a ich vplyv na Československo (od Trumanovej doktríny po Vietnam)*. Bratislava: VEDA; Historický ústav SAV, 2015. 325 s. ISBN 978-80-224-144-94.

45 MEŠKOVÁ HRADSKÁ, Katarína – TRAUBNER, Pavel. *Tak čo Vás trápi? Rozhovory*. Bratislava: Ma-
renčin PT, 2016. 190 s. ISBN 978-80-8114-836-1.

46 STEINHÜBEL, Ján. *Nitrianske kniežactvo. Počiatky stredovekého Slovenska*. Bratislava: Vydavateľstvo Rak, 2016. 594 s. ISBN 978-80-85501-64-3. Druhé prepracované a doplnené vydanie. Prvé vydanie vyšlo

tyšynová je spoluautorkou druhého a rozšíreného vydania publikácie *Básnik a mesto. Viedenské roky Jána Kollára: vydané pri príležitosti 220. výročia narodenia Jána Kollára*, ktoré vyšlo v rámci grantového projektu VEGA Slováci a vzťahy medzi národmi v strednej a východnej Európe (19. – 20. stor.): mýty – stereotypy – historická pamäť.⁴⁷

Publikačná činnosť ústavu v rámci ústavných projektov, medzinárodných projektov i mimoprojektová činnosť

Pracovníci Historického ústavu SAV v rámci ústavných a medzinárodných projektov i mimoprojektovej činnosti v uplynulých dvoch rokoch vydali bohatú produkciu knižných publikácií. Z formálnej stránky ide najmä o kolektívne a individuálne monografie, syntézy, zborníky z konferencií i pramenné edície. Z obsahovej stránky prevládajú dejiny každodennosti a politické dejiny.

Výsledkom dlhoročnej spolupráce medzi slovenskými a maďarskými historikmi, ktorú inštitucionálne zastrešuje slovensko-maďarská komisia historikov bolo založenie novej editičnej rady Kor/ridor könyvek (Kor/ridor knihy). Pôvodne *Kor/ridor* začal vychádzať ako periodikum so zameraním na výskum dejín menších na slovenskom i maďarskom území.⁴⁸ Od roku 2014 si kladie za cieľ predstavovať odbornej i laickej verejnosti historické práce prinášajúce do vzájomnej diskusie o spoločných dejinách nové poznatky a nespracované či obchádzané témy. Aj inovatívna publikácia skúmajúca mocenské rituály a ceremónie v ranom novoveku *Korunovácie a pohreby. Mocenské rituály a ceremónie v ranom novoveku* je výsledkom takejto spolupráce slovenských a maďarských historikov.⁴⁹ Z Historického ústavu SAV je spolueditorkou Tünde Lengyelová a autorsky sa na nej podieľali Michal Bada, Tünde Lengyelová a Diana Duchoňová. Roku 2016 k nej pribudla publikácia tematizujúca azda najkonfliktnejšie obdobie slovensko-maďarských dejín – zánik Uhorska a vznik Československej republiky: Miroslav Michela *Trianon labirintusaiban: történelem, emlékezetpolitika és párhuzamos történetek Szlovákiában és Magyarországon*.⁵⁰

v roku 2004: STEINHÜBEL, Ján. *Nitrianske kniežactvo: počiatky stredovekého Slovenska: rozprávanie o dejinách nášho územia a okolitých krajín od stahovania národov do začiatku 12. storočia*. 1. vydanie. Bratislava: VEDA; vyd. Rak, 2004. 575 s. + 8 s. príloh. ISBN 80-224-0812-3.

47 IVANTYŠYNOVÁ, Tatiana – PODOLAN, Peter – VIRŠINSKÁ, Miriam. *Básnik a mesto. Viedenské roky Jána Kollára: vydané pri príležitosti 220. výročia narodenia Jána Kollára*. Bratislava: Pro História; Historický ústav SAV, 2015. 142 s. ISBN 978-80-970376-6-6. Druhé prepracované a rozšírené vydanie. Prvé vydanie porovnaj poznámku č. 34.

48 *KOR/RIDOR: szlovák-magyar történeti folyóirat: slovensko-maďarský historický časopis*. Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet. ISSN 2064-6410.

49 LENGYELOVÁ, Tünde – PALFFY, Géza (eds.). *Korunovácie a pohreby. Mocenské rituály a ceremónie v ranom novoveku*. Budapest; Békéscsaba: Historický ústav Filozofického centra Maďarskej akadémie vied; Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 2016. 228 s. ISBN 978-615-5615-35-1.

50 MICHELA, Miroslav. *Trianon labirintusaiban történelem, emlékezetpolitika és párhuzamos történetek Szlovákiában és Magyarországon*. Békéscsaba: Magyarországi szlovákok kutatóintézete; Budapest: Magyar tudományos akadémia Bölcsészettudományi kutató központ Történettudományi intézet, 2016. 272. S. ISBN 978-615-5615-15-3..

Kolektívna monografia *Slovakia. A European Story* prináša čitateľom dejiny Slovenska a Slovákov v anglickom jazyku a je určená každému záujemcovi o dejiny Slovákov v Európe a Európskej únii.⁵¹ Autorsky na knihe participovali Miroslav Londák, Slavomír Michálek, Valerián Bystrický, Elena Londáková, Milan Zemko, Jozef Žatkuliak, Ľudovít Hallon a Miroslav Sabol.

Ján Lukačka je spoluautorom populárnovednej syntézy slovenských dejín *Slovenské dejiny: od úsvitu po súčasnosť*, určenej pre široký okruh čitateľov.⁵²

Ivan Guba bol spolueditorom kolektívnej publikácie *Ve službách česko-slovenského porozumění/porozumenia. Pocta Vojtovi Čelkovi*.⁵³ Autorsky sa na knihe z Historického ústavu SAV podieľali aj Roman Holec, Miroslav Michela, Dušan Kováč a Ivan Kamenec.

Pramenná edícia *Juraj Slávik. Moja pamäť – živá kniha: moje poslanie vo Varšave II. 1938 – 1939* nadväzuje na publikovaný prvý zväzok Slávikových pamätí, zahrňujúcich roky 1936 – 1937. Na knihe sa editorsky podieľal Valerián Bystrický.⁵⁴

Publikácia *Budování státu bez antisemitismu?: násilí, diskurz loajality a vznik Československa*, na ktorej autorsky spolupracoval Miloslav Szabó, vyšla v českej knižnej edícii *Židé – dějiny – paměť a za podpory grantovej agentúry Českej republiky v rámci projektu: Budování státu bez antisemitismu? Český a slovenský antisemitismus 1917–1923*.⁵⁵

V neposlednom rade je zastúpená aj produkcia regionálnych dejín. Publikácia *Kultúrno-historické pamiatky stredného Ponitria* si kladie za cieľ spopularizovať a sprístupniť v reprezentatívnej podobe bohaté a rozmanité kultúrno-historické dedičstvo stredného Ponitria. Na knihe autorsky spolupracoval Ján Lukačka.⁵⁶

Hrad Lietava. Sprievodca po zrúcanine hradu je ďalším príspevkom do edície *Sprievodca po zrúcanine hradu*. Autorsky sa na sprievodcovi podieľal Tomáš Janura.⁵⁷

51 LONDÁK, Miroslav – MICHÁLEK, Slavomír – WEISS, Peter et al. *Slovakia. A European Story*. Bratislava: VEDA; Historický ústav SAV, 2016, 315 s. ISBN 978-80-224-15212-4.

52 HABAJ, Michal – LUKAČKA, Ján – SEGEŠ, Vladimír – MRVA, Ivan – PETRANSKÝ, Ivan A. – HRNKO, Anton. *Slovenské dejiny: od úsvitu po súčasnosť*. Bratislava: Perfekt, 2015. 551 s. ISBN 978-802-80-467302.

53 GUBA, Ivan – MACHÁČEK, Michal – SYRNÝ, Marek (eds.). *Ve službách česko-slovenského porozumění/porozumenia. Pocta Vojtovi Čelkovi*. Praha: Československé dokumentační středisko; Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela; Múzeum Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici, 2016. 343 s. ISBN 978-80-906181-0-7.

54 NĚMEČEK, Jan – BYSTRICKÝ, Valerián (ed.). *Juraj Slávik. Moja pamäť – živá kniha: moje poslanie vo Varšave II. 1938 – 1939*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV; Historický ústav SAV, 2014. 512 s. ISBN 978-80-224-1417-3. Prvý zväzok prameňov vyšiel v roku 2010: NĚMEČEK, Jan (ed.). *Juraj Slávik. Moja pamäť – živá kniha. Moje poslanie vo Varšave 1936 – 1937*. Bratislava: VEDA, 2010. 430 s.

55 FRANKL, Michal – SZABÓ, Miloslav. *Budování státu bez antisemitismu?: násilí, diskurz loajality a vznik Československa*. [Praha]: Nakladatelství Lidové noviny, 2015. 339 s. ISBN 978-807422-422-5.

56 BÓNA, Martin – LUKAČKA, Ján. *Kultúrno-historické pamiatky stredného Ponitria*. Topoľčany: Vydavateľstvo TRISTANPRESS pre Regionálne združenie obcí stredné Ponitrie, 2015. 154 s. ISBN 978-80-89173-45-7.

57 ŠIMKOVIC, Michal – JANURA, Tomáš – BIELICH, Mário – BÓNA, Martin. *Hrad Lietava: Sprievodca po zrúcanine hradu*. Bratislava: Slovenský skauting; Združenie na záchranu Lietavského hradu, 2016.

Osobný pohľad na dobu, v ktorej žil, ponúka rozsiahly knižný rozhovor Jozefa Leikerta so svetovo uznávaným slovenským lekárom Jaroslavom Simanom *Hlas srdca: osobnosť výnimočného slovenského chirurga Jaroslava Simana*.⁵⁸

V uplynulých dvoch rokoch sa naďalej vydávali zborníky z vedeckých konferencií, na ktorých sa zostavovateľsky alebo editorsky podieľali aj pracovníci Historického ústavu SAV. Súčasťou série podujatí organizovaných pri príležitosti 300. výročia popravy Juraja Jánošíka bola vedecká konferencia o zbojníctve, z ktorej vyšiel zborník *Zbojníctvo na Slovensku: zborník z vedeckej konferencie v Liptovskom Mikuláši 4. novembra 2013*.⁵⁹ Na jeho príprave sa zostavovateľsky aj autorsky podieľal Miroslav Nemeč.

Zborník prednášok *Bratislavský hrad: dejiny, výskum a obnova* vznikol z vedeckej konferencie konanej 22. – 23. novembra 2014 na bratislavskom hrade v rámci medzinárodného projektu Európskej únie Danube Limes Brand.⁶⁰ Spoluzostavovateľkou zborníka je Angelika Herucová.

Jubilejný zborník k 25. výročiu komisie českých, nemeckých a slovenských historikov *Die Deutsch – Tschechische – Slowakische Historikerkommission 1990–2015 (Česko-Nemecká a Slovensko-Nemecká komise historiků 1990–2015)* poskytuje prehľad o prvom štvrtstoročí činnosti, o vývine komisie od jej založenia až dodnes.⁶¹ Na editovaní zborníka spolupracovala Edita Ivaničková.

Roman Holec je spolueditorom zborníka *Viditeľná i skrytá: česko(moravsko)-slovenská hranica v 20. storočí*, ktorý vyšiel v rámci *Česko-slovenskej historickej ročenky*.⁶²

Viaceri pracovníci Historického ústavu SAV (Adam Hudek, Ján Hlavinka a Michal Schvarc) sa podieľali na príprave textov a koncepcie katalógu k výstave o Slovenskom národnom povstaní „*Es lebe unsere gerechte Sache!*“! *Der Slowakische Nationalaufstand 29. August bis 27. Oktober 1944: Eine Ausstellung der Deutscher Widerstand in Kooperation mit der Historischen Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaft*, ktorá sa konala v Berlíne.⁶³

54 s. ISBN 978-80-89776-07-8.

58 LEIKERT, Jozef – MACKOVÁ, Mária. *Hlas srdca: osobnosť výnimočného slovenského chirurga Jaroslava Simana*. Bratislava: Vydavateľstvo Luna, 2015. 252 s. ISBN 978-80-969654-8-9.

59 NEMEČ, Miroslav – VÍTEK, Peter (zost.). *Zbojníctvo na Slovensku: zborník z vedeckej konferencie. Liptovský Mikuláš, 4. 11. 2013*. Kraków: Spolok Slovákov v Poľsku, 2014. 171 s. ISBN 978-83-7490-893-1.

60 MUSILOVÁ, Margaréta – BARTA, Peter – HERUCOVÁ, Angelika (zost.). *Bratislavský hrad: dejiny, výskum a obnova*. Bratislava: Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave; Slovenské národné múzeum – Historické múzeum, 2014. 340 s. ISBN 978-80-97192372.

61 CORNELLISSSEN, Christoph – IVANIČKOVÁ, Edita – ŘEZŇÍK, Miloš (eds.). *Die Deutsch-Tschechische-Slowakische-Historikerkommission 1990–2015 = Česko-Nemecká a Slovensko-Nemecká komise historiků 1990–2015*. München: Deutsch-Tschechische und Deutsch-Slowakische Historikerkommission [2015]. 79 s. ISBN 978-3-944396-56-9.

62 GONĚC, Vladimír – HOLEC, Roman (eds.). *Viditeľná i skrytá: česko(moravsko)-slovenská hranica v 20. storočí*. In *Česko-slovenská historická ročenka 2013*, s. 9-141. ISBN 978-80-89391-35-6.

63 BEHRENS, Petra – TUCHEL, Johannes (redaktion). *Texte und Konzeption Petra Behrens, Adam Hudek, Ján Hlavinka, Michal Schvarc et al. „Es lebe unsere gerechte Sache!“! Der Slowakische Nationalaufstand 29. August bis 27. Oktober 1944: Eine Ausstellung der Deutscher Widerstand in Kooperation mit den Historischen Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaft*. Berlin: gedenkstädte der Deutschen Widerstand; Bratislava: Historický ústav SAV, 2016. 170 s. ISBN 978-3-9458112-09-9.

Historický ústav SAV bol v uplynulých dvoch rokoch vydavateľom viacerých významných medzinárodných i domácich vedeckých a odborných periodík, do ktorých prispievali nielen pracovníci ústavu, ale aj zahraniční a slovenskí odborníci formou vedeckých a odborných štúdií, článkov, recenzií i odborných diskusií.

V prvom rade treba spomenúť jeden z najstarších a najvýznamnejších vedeckých periodík na Slovensku, týkajúci sa histórie *Historický časopis: vedecký časopis o dejinách Slovenska a strednej Európy*, ktorý vychádza už od roku 1952. Pôvodne vychádzal ako štvrťročník (+Supplement v angličtine) v Slovak Academic Press, od roku 2015 vychádza päťkrát do roka, pričom posledné číslo je v anglickom jazyku. Hlavným redaktorom je Dušan Kováč a medzinárodnú redakčnú radu tvorí 18 renomovaných vedeckých odborníkov. Časopis je indexovaný vo viacerých významných medzinárodných bibliografických databázach, z ktorých najdôležitejšie sú Web of Science, Current Contents a SCOPUS. V rokoch 2015 – 2016 v ňom bolo publikovaných vyše tridsať vedeckých a odborných štúdií a približne rovnaký počet recenzií a anotácií pracovníkov Historického ústavu SAV.

Druhým časopisom, ktorého vydavateľom je Historický ústav SAV je internetový časopis *Forum Historiae: časopis a portál pre históriu a príbuzné spoločenské vedy*, ktorý je projektom mladšej generácie historikov ústavu. Šéfredaktorom je Ladislav Vörös a redakčnú radu tvorí dvadsaťpäť slovenských a zahraničných vedeckých odborníkov. Časopis vychádza dvakrát do roka a jeho jednotlivé čísla sú monotematické. Obsahujú pôvodné vedecké príspevky autorov. Roku 2015 bolo prvé číslo venované obdobiu 19. storočia: *Cesty sekularizácie v „dlhom“ 19. storočí* a zostavili ho Peter Šoltés a Michal Kšíňan.⁶⁴ Druhé číslo časopisu *Medzi sociálnym a politickým radikalizmom 1918 – 1939* zostavili Juraj Benko a Linda Osyková.⁶⁵ Zostavovateľkou prvého čísla v roku 2016 (*De*) *formovanie vidieka v procese kolektivizácie* bola Martina Fiamová.⁶⁶ Druhé číslo venované bývaniu a urbanizmu *Kvalita života, bývania a urbanizmu v meste v 19. a 20. storočí* zostavili Gabriela Dudeková a Michal Bada.⁶⁷

Historický ústav SAV naďalej pokračuje vo vydávaní periodika *Historické štúdie: ročenka Historického ústavu SAV*, ktorej hlavnou redaktorkou v rokoch 2015 – 2016 je Daniela Kodajová. V poslednom období jednotlivé čísla zvyknú mať jeden alebo i viac tematických okruhov. Roku 2015 vydaná ročenka obsahuje témy: *Štrukturálne premeny komunikačnej praxe v novoveku a Štúdie doktorandov Historického ústavu SAV*.⁶⁸ V nasledujúcom roku 2016 obsahom ročenky je téma *Konflikty v mestskom prostredí*.⁶⁹

64 Cesty sekularizácie v „dlhom“ 19. storočí. Zost. Peter Šoltés, Michal Kšíňan *Forum Historiae: časopis a portál pre históriu a príbuzné spoločenské vedy* č.1 (2015), ISSN 1337-6861.

65 Medzi sociálnym a politickým radikalizmom 1918-1939. Zost. Juraj Benko, Linda Osyková. *Forum Historiae* časopis a portál pre históriu a príbuzné spoločenské vedy č.2 (2015), ISSN 1337-6861.

66 (De)formovanie vidieka v procese kolektivizácie. Zost. Martina Fiamová. *Forum Historiae* časopis a portál pre históriu a príbuzné spoločenské vedy č.1 (2016), ISSN 1337-6861.

67 Kvalita života, bývania a urbanizmu v meste v 19. a 20. storočí. Zost. Gabriela Dudeková, Michal Bada. *Forum Historiae: časopis a portál pre históriu a príbuzné spoločenské vedy* č.2 (2016), ISSN 1337-6861.

68 *Historické štúdie 49: ročenka Historického ústavu SAV*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV, 2015, 283 s. ISBN 978-80-224-1457-9.

69 *Historické štúdie 50: ročenka Historického ústavu SAV*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV, 2016, 116

Občianske združenie Spoločnosť Pro Historia, ktorého zakladateľmi sú Historický ústav SAV a Slovenská historická spoločnosť, vydáva od roku 2001 pre záujemcov o históriu populárnovedný časopis *História: revue o dejinách spoločnosti*, do ktorého často prispievajú aj odborníci z Historického ústavu SAV.⁷⁰

* Štúdiá vznikla v rámci grantového projektu VEGA 2/0079/14 *Sociálny a demografický vývoj miest na Slovensku v stredoveku* a ústavnej úlohy Historického ústavu SAV (2016 – 2018) *Historiografia v Historickom ústave SAV*.

PhDr. Mária Ďurková
Historický ústav SAV
P. O. BOX 198, Klemensova 19, 814 99 Bratislava
e- mail: histdurk@savba.sk

s. ISBN 978-80-224-1507-1.

70 V štúdiu uvádzaná literatúra je výstupom z programu EPCA (evidencia publikačnej činnosti) za roky 2015 – 2016 s dodatkami za roky 2013 – 2014 a jej popis zodpovedá príslušnej smernici SAV č. 303/A/2015 o evidencii a kategorizácii publikačnej činnosti a ohlasov.